

2006, 13

ВИДАВНИЦТВО ЛЮДОВЕ.

ДІБРА ДОНЬКА

Повістка для людей.

Написав

Щ. ЗАГАЙКЕВИЧ.

Накладом:

Комітету видавництва книжочок людових.

Одвічальний редактор: Бр. Сокальський.

Львів 1914 року.

21.797

Львів. Библиотека
АН. УРСР

8(c)У „:1917“ -3

Книжочку „Добра донька“ поручила Вис. ц. к. Рада
шкільна краєва на нагороди шкільні і до бібліотек
шкільних.

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И 59362

I.

Подають полумисок за полумиском. Чого там не було! М'ясо і кури печені, і голубці і пироги розносили служниці на великих полумисках, та складали на стіл межі гості. А газдиня припрошує, як ніхто в світі, а газда лиш посьміхуєся, вус крутить і просить то на ліво то на право.

Гості, правда що дають ся просити, але і слухають припрошування і заїдають, що аж попріли. Но і на се має раду пан Григорій (бо так ся газда називав). Він встав від стола, рушив до сїней і за хвилию вніс тацу зі шклянками перед гостий, поналивав трунок і припрошує.

По що ту і просити? Пиво само ся просить! Пінить ся, якби кипіло, зі споду майже перли підбігають на верх,

а з верха осіла піна білісенька мов сметана. По добрім м'ясі пити ся хоче! Тож пють гості, а ґазда лиш вносить збан за збаном і доливав. Не жалує їди, пива і не диво! Перший він богач в місточку. З єго варстату на цілу околицю беруть люди ліжка, столи, шафи, комоди і таке иньше.

Алеж бо пан Григорій робітник і ґазда, яких також в сьвітї не много. Вже як ся бавить, то весело, але за те як стане до роботи, то аж любо дивити ся. Єще і тоє захвалювали єму дуже люде що, не здирав, задоволяв ся мірним зиском — а як сказав слово то і на смертельній постели держав би, єго.

Тож і шанували єго люде дуже. Всі пани з околиці зїздили ся до него і замавляли ріжні річи — а в місточку єсли хто посьвідчить: „так казали пан Григорій“ — то як би ся присяг. Так вже всі вірили в єго слово і в тоє, що ся правди тримає.

Єсли ся так працює, як Григорій, то і то не диво, що такому гріш в руках множить ся. Тож і пан Григорій, міг приймати гостей м'ясом і пивом, бо мав дім власний, і поля спорий кавалок, і в касі два тисячі золотих. Кілько со-

ток єго було єще в людських руках, то-го він сам добре не знав. Не був на-пастний, чекав терпеливо і не одному вигоду зробив.

Многі любили і поважали за те все пана Григорія, но найшли ся і такі, котрі завиділи єму маєтку і честної слави і пошанованя у людей. Тож і го-стї, котрих він так щиро і щедро прий-мав, не всі були єго щирими прияте-лями.

Їли і пили добре, но завистним оком поглядали на добро пана Гри-горія.

Онуфрій, коваль завидував Григо-рієви тисячий, котрі тойже мав в касї; Стефан Лопата, швець, дивив ся захлан-ним оком на дїм, бо сам в винаймленім мешкав; Антїн Решотко мав дїм і гроші, но слово єго mezi людьми не мало зна-чїня. Тож аж червонїв зі злости, коли часом на єго бесїду замикали єму люди рот словами. „Не мучте ся дурно! Не переконаєте нас, бо так, як ми кажемо, говорили також і пан Григорій!“

Решотка пінив ся зі злости, кричав: „Чи я гірший як Григорій?“ — но се нічо не помагало. Люди усьміхали ся

з его злости, стискали плечима і йшли далій.

Поодинокі завидували таких річей — але вже всі не раді єму були за те, що его відвідував сам вїйт, а і великі пани за чесноту руку стискали.

Пан вїйт взяли шклянку з пивом і піднесли ся. Всі гості повстали зі своїх місць, а начальник промовили: — Спросилисьте нас пане Григорій до себе і чому? Виправляєте до школи свою дочку Настку, у нас лиш три кляси — а ви хочете, щоби она в більшім місті більше научила ся.

Не жалуйте гроший і добре робите: Нині наука то більше як гроші. Найже Господь Бог благословить вашим замірам — най вам дозволить дочекати ся потїхи з вашої дочки! Так сказавши, ударили пан вїйт своєю шклянкою о шклянку урадованого вїтця, а всі гості зробили так само і від себе додавали всілякі желаня. Пан Григорій дякував весело, а взявши малу дванайцятьлітну дівчинку за руку сказав:

— Іди дочку і поцілуй пана вїйта в руку, подякуй за тоє, що так красно промовили.

Настя підскочила до начальника як перепеличка і уцілювавши руку промовила:

— Дякую красенько.

Пан начальник подивилися в ясні очі дитини, погладили білий як лен волос і уцілювавши її в чоло, сказали ще раз:

— Най тя Бог благословить.

Тимчасом Решотка трутив коваля і шепнув злослило:

— Хоче з неї паню мати:

На те коваль!

— Мені ся здає, що пані з неї не зробить, но пустить тоті тисячі, котрі в касі має зложені.

— А певно і дім піде на науку і на паньство — додав від себе швець, і підніс ся чим скорше, бо пан начальник почали ся пращати тож і їм не випадало довше зіставати. Встали всі і попрощали газду і газдиню і пішли. До перва на улиці пристанули в трійку: швець, коваль і Антін Решотка, та далій обмовляти того, котрий їх так щиро гостив у себе.

— А то висадив ся! сказав оден.

— До нової школи ему треба! Який мені пан! зашелепнів Решотка.

— Вийде єму боком тота наука! додав третій, чого она там научить ся? І я маю дочку, а тримаю єї дома, най ся учить при мамі, аби уміла ґаздувати.

— І я мою Парашку не пішлю ніґде!

— Дав бим я моїй місто! завернів коваль. Не такий я дурний, як премудрий пан Григорій!

Так то завистних все коле я очи. Вже тоє само, що Григорій добре ся мав, робило єму неприятелів.

Дарма. Все так буде, бо завсїгди mezi добрими найдуть ся і злі люди.

II.

Сумнійша була тепер хата Григорієва. Хотяй знає, що то для добра Настки дав єї з дома до міста, то якось тяжко без дитини. З інакшим чутєм стискає тепер отець молодшого Павлика і цілком маленьку Марійку — а мати то і сплаче часом в кутику, що найстаршої доньки невидить.

Но чоловік до всего привикне — а на кождей смуток найліпшим лікарством праця.

І Григорій працював тепер еще щирійше, як в перед, і день за днем переходив, що не було часу і озріти ся. За тоє як прийшла неділя — тож то була довга! Години ставали ся днями. Отець з кута в кут переходив ся як би чого шукав. Но Настки нігде не було. А она було така весела, така щебетлива! І хвильки на місци не посиділа. То щебече, то пісоньку сьпіває своїм тоненьким голосиком. Що хвиля питала ся о всілякі річи родичів. Не знати навіть, відки єї такі ріжні гадки приходили, — хіба з тих книжок, котрі так дуже любила читати. Но тепер она в місті — і не знати, чи здорова, та що пробляє.

Довгій день родичам!

Чекайте заскріпила фіртка, хтось іде в гостину! Урадований Григорій вибіг перед хату. То вїйт приходив — і з радістним лицем повитали ся. Вїйт вїйшли в хату, похвалили Бога, а відтак обернули ся до сумних родичів і сказали:

— Щось вам днесь не дуже весело! Якже здоровле?

— Хвалити Господа все добре — відповів Григорій. Лиш троха сумно без Настки, додав по хвили, і пошкробав ся пальцем поза ухо.

Війт усьміхнули ся радістно і сказали знов:

— Маю я ту щось для вас..

І витягнув з кишені... лист.

— Лист від Настки! скричали враз родичі і витягнули руки по дороге письмо.

Війт віддав лист і сказав:

— Читайте собі щасливі і тіште ся, а я іду далій, бо маю ще декотрі справи залагодити.

Нічого не помогли просьби.

Війт пішли і то нароком так зробили, аби родичі самі доволі могли ся вісткою від дитини натішити. Ой і булаж там утіха! Настка здорова, учила ся добре всіляких річий як: читаня, писаня, рахунків, історії, а навіть шити і гафтувати уже уміла!

Чиж не потіха то для родичів?

Вправді писала, що єї скучно за домом, за родичами, но знак се лише, що она їх любить.

Читали той лист раз, другий і десятий. О кождім слові розправляли і ті-

шили ся красним письмом дочки. Навіть не зауважили, як знов фіртка скрипнула, а в дверех станув купець Мартин. Дперва коли отворив двери і сказав: „Слава Ісусу Христу“ опямятали ся щасливі родичі і побігли витати гостя.

Зараз на вступі, ледви попросили го сідати, а вже похвалили ся листом від дочки і оповідали, чого то она вже не уміє. Дперва по добрій хвили спостеріг Григорій, що Мартин сидить тихо і ледво деколи одним словом відозве ся.

— А що вам таке стало ся? Чого ви такі сумні?

— Га, не кождий може бути веселий — відповів Мартин. Ви тішите ся, бо і маєте чого, але мені не до веселости!

— Та щож вам хибує? Що вас давить, признайте ся, а може знайдем яку пораду на ваш фрасунок, — сказав Григорій.

— Того я тутки прийшов — відповів Мартин.

В вас еще ціла моя надія!

— Алеж кажіть вже раз, що там таке стало ся?

Послухайте если ласка. Знаєте що маю склеп. Но той склеп не довго буде мій, если мене не поратуюте. Маю за товари заплатити тисяч золотих за три дни. Если того не зроблю, пропаду. Купець у котрого я брав товари написав, що ані мінутки чекати не буде. Если за три дни не зложу ему гроші, пустить склеп на ліцитацію — а мені хиба жебрача палиця зістане... Перестав говорити і сумним оком поглянув на Григорія.

— Як жеж вам радити? запитав тойже.

— Хочу позичити в касі тисяч золотих. Если поручите за мене — дістану і буду уратований. Знайте еще і тоє, щом вже удавав ся до всіх моїх знакомих, но кождий відправив мене з нічим. В щастю є много приятелів в нещастю одного трудно знайти. По сих словах споглянув Мартин з німою просьбою на Григорія. Григорій думав якийсь час, а в кінци сказав:

— Виджу я, що вам ратунку треба, но і сам не знаю, чи вам буду міг помочи.

— Не хочете за мене поруку дати? Не вірити мені? — закликав з жалем Мартин.

— Не тоє я хотїв сказати — відповів Григорій. Мусите знати, що я вже тільки ручив за других, що не знаю, чи мою поруку в касі приймуть...

— Ах коби ви лиш хотїли! Я вже ся питав і знаю добре, що приймуть. Від вас лиш тепер залежить чи маю далїй бути купцем, чи жебраком.

І якже ту відмовити? Григорій був з тих людей, котрі не уміють відмовляти, если їх хто так просить. Пристав зараз — поручив. І не першому вже подав руку!

III.

Плинут они як фалї по ріці — тиждень за тижнем, місяць за місяцем, рік за роком. Час і сьвіт Божій не змінє ся; а чоловік і єго щастє? Ах, оден нинька богачем, а завтра жебраком, і на відторот. Оден нинька сьміє ся і жартує, а завтра дзвони жалїбно по нїм дзвонять. Так було від початку сьвіта, так по конець сьвіта буде. Чоловік не знає що єго чекає.

На лаві під вікном сів Григорій, спер голову на долоню і думає. А чоло его поморщепе а лице осоловіле.

Думає і думає, но нічо доброго видумати не може. Встав сплеснув в долоні, тай сказав до жінки:

— Сам я причиною того нещастя? По щож було ручити? Сам я винен!

— Ой ти винен! Ти обікрав власні свої діти, аби другим допомогчи! — почала заводити жінка.

— Ба, правда... признав сумно Григорій... Сам я обікрав свої діти. Боже мій, Боже!... Вже і Настки не пішлеш більше до школи, бо не буде за що. Она приїхала до дому і не догадує ся навіть, що вже більше до міста не поверне... А она так любить, так хотілаби учити ся... Ах вже мене серце болить!

І знов нещасливий Григорій взяв голову в обі руки, і бігав по сьвітлиці. Но при послідних его словах відхилили ся двері, а до сьвітлиці вбігла Настка. Виросла так, що і пізнати єї трудно. Поскочила до тата, і цілюючи его руки сказала:

— Татку мій, я випадком зачула ваші послідні слова. Пізнаю з того, що ви маєте якусь велику страту. Но най-

більше болить мене серце, що ви ся журите... Отче мій любий, чи ж думаєте, що я моглаби бути щасливою, если вам чого не достає. Чи ж думаєте, що я моглаби пійти до міста, коли знаю, що ви тут сумний, бідний і нещасливий. Та ж я ваша донька, отче мій дорогий, Ваше щастє, то і моє! Не журіть ся тату, я не хочу вже більше до школи ходити.

Отцеви заблисли сльози в очах. Притиснув до серця любу дочку, і по хвили сказав:

— Ти дитинко і не знаєш, яке на нас нещастє Бог зіслав. Бідак я тепер такий, як найбільшій в нашім місточку. З цілого маєтку нічо ся нам не зістало. Все забрали, все пропало і за що? Абим хоть був пив або прогуляв, або сам стратив, то і жалю би не було. А ту чоловік другим вигоду зробив, а сам на жебрака вїйшов. Мартин погорів і забрали менї за него тисяч золотих. Він сам хотяй хотїв, не міг віддати — а поручив тож взяли мої гроші, не питаючи мене навіть. В кінци єще і наша хата і цілий варстат згорів, от і ми всі тепер жебраками!... Боже мій, Боже! Діти мої діти!.. І перший раз в житю заплакав Григорій. Єго жінка то вимо-

влювала йому його доброту для других, то сама заводила.

Павлунь і Марійка плакали, хотя сами не знали чого. Старша Настка вже добре зрозуміла ціле нещастє родичів. Но хотяй тут серце ся крає, дарма головою муру не перебеш. Хиба слово потіхи вирве ся з щирого серця.

— Успокійте ся тату: Бог нам може. Суть також і добрі люди на світі. Ви тільки помагали, тож може найдуть ся тепер такі, котрі нам допоможуть. Будемо працювати а я вже також виросла і не одно потрафлю зробити.

Так потішала добра дитина зажуреного вітця. Но чи слова єї сповнять ся? Чи найдуть ся люди, котрі би хотіли помочи?

Отець увірив словам дочки. Лице його вияснило ся. Якась мисль добра перелетіла через голову.

— Если тепер поручать за мене добрі люде, то справлю собі новий варстат і знов буду працювати і знов стану богачем!

Чим скорше взяв шапку і пішов пукати до воріт тих, котрих приймав і гостив у себе за добрих часів. До тих,

котрим сам помагав не міг ся удавати, бо они сами нічого не мали.

З доброю надією побіг до Решотка, но борзо вийшов відти і вже не так певно застукав до дверей Стефана Лопати. І ту нічого не зділав. Вступив по дорозі і до третого давного товариша і приятеля, до коваля. Вернув домів пізнім вечером — а вертав поволи з головою спущеною. Надармо просив — відмовили і єще промовляють, що сам собі винен, що не уміє грошій шанувати і т. и. Вертав домів поволи, бо і не знав, що скаже жінці і дітям. Они там чекали і надіяли ся доброї вісти — тепер він їм навіть і надію відобрати мусить. Ішов домів як іде чоловік котрому голову відтяти мають. О нуждо, — нещасна доля того котрого ти ся причипеш. Гризеш серце, забираєш супокій що і жите само обмерзить ся чоловікови!

IV.

ЛЬВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР

№ И 59362

Осїнь, повялим листем вітер метає і шумить жалібно. Шуми вихре не за-

глушиш ти голосів, котрі в корчмі гудять; мов шершені в гнізді.

Місячик виглянув з поза хмари і закритися хмарою назад, споглянув в вікна корчми.

Чи ж завстидав ся побачивши людей, котрі все що людське, затратили в собі. Лице в них червоне, розпалене, очі блудні, а голова киває ся непевна, як той остатний листок на дереві, котрим вітер на всі сторони повіває. Ой не вітер головами кидає, але той найгірший ворог слабих і поганих людей: горівка!

Вже не люди то, сотворені на образ Божій, але звірята, котрих душу сатана в своїх руках тримає.

Ледве держить ся на ногах оден і другій а єще кричить, „жиде дай смердюхи“ і єще жолопає, лїє в горло дїавольський напиток.

На лаві при столі, сидить якийсь чоловік. Лице укрив в руках — не знати спить, чи думає?

— Чого думаєш, нічого не видуєш! гукнув той, що зараз коло него сидів і ударив з цілої сили кулаком в стіл. Килишок забренів, а жид за шинквасом аж підскочив і крикнув:

— Що ти Іване таке вирабляєш? Маєш гроші, то пий, а ні, то їди до дому!

— Мовчи жиде! гукнув Іван. По-став тут еще кватирку!

— А де гроші?

Іван мацнув ся рукою по боках, але не намацав ані крайцара. Злий, тру-тив свого сусіда в бік і крикнув;

— Григорію! — руш же ся і кажи дати горівки. Проклятий жид хоче гро-ший, а я вже їх не маю! Не можу так сидіти бо як в горлі висхне, то сказити ся можна! Сусід тручений кулаком, ру-шив ся, підніс голову. Був то справді наш Григорій? І єго лице червоне, роз-палене, волося розчіхране, а очи як зі шкла.

Підніс голову, поглянув на Івана шкелінними очима, закивав ся і сягнув рукою до кишені.

— Не маю нічого — сказав по хви-ли і показав порожню долоню.

— Напиши квиток — порадив Іван. Жид тобі еще дасть.

— Напишу, шепнув Григорій, а Іван вже рукою призвав жида і ска-зав вже троха покірнійше.

— Дайте кватирку горівки — Григорій квиток напише.

Що мені по квитку? На що мені квиток? Я горівку за гроші продаю, не за квитки.

— Дайте, дайте Шмулю — просив Іван.

— Ну — а що ви ще маєте? запитав жид Григорія.

— Що я маю, пробормотів Григорій, і задумав ся на ново. Жид поглянув на Григорія блискучими очима і сказав:

— Напишіт квиток на начиня столлярські, котрі еще вам лишили ся.

— Ну — а чим я буду тогди робити?

— Ай — вай, крикнув жид. На що вам робити? А в кінци, если схочете робити, то я вам позичу начиня. Іван примовлював щось до уха сусідови — в кінци Григорій ударив в стіл кулаком і гукнув.

— Дідько ты забери! Забрав ти все то возьми тото еще, але давай горівки!

Жид підсунув папір і сказав:

— Напишіть, що нині столярське начинє продаєте, абисьмо оба не забули завтра.

Іван налягав також и Григорий підписав, а жид дав горівку. Пили знов, а при тім розвеселений Іван сьпівав захриплим голосом,

— Бо в горівці щастє рай! і т. д.

* * *

Вже сьвітла погасли. Люди удають ся на спочинок, щоби відпочнути по денній праці. Лиш місяць і зьвізди плинуть по небеснім мори. Плинуть; летять не знати куди, куди їх Господь Всемогучій дорогу витичив. Вже когут піянем нівніч оголосив; всюда темно, всі спочивають, лиш з одного вікна бє еше слабе сьвітло. Цікавий місяць заглянув до осьвітленого вікна. Заглянім і ми враз з ним.

На лаві сидить якась дівчина і підперши голову рукою, сумним оком виглядає через вікно на улицю.

То Настка чекає тата.

Бідна дівчина! Кілько она перенести мусіла в остатних часах! Отець збіднів, Злі люди не досить, що не помо-

гли, але ще висьмівали ся і приговорювали так, що Григорій з гризоти і з біди розпив ся. Найшов борзо товаришів, котри ири нїм сами пили і до того житя намавляли. Тепер він вже нічого робити не міг. Лиш пізно в ночі вертав до дому, щоби переспати ся, а зараз рано утікав з дома, аби не дивити ся на біду дітей і не слухати вимовок жінки. Утікав і де? До корчми. Там зі своїми компанями пив і в горівці топив свою гризоту і память. Но і пити вже не було за що, бо нинька віддав останні свої начиня за горівку.

Мати Настки з болю і зі встиду занедужала. Вже шість неділь не встає з постелі. Тож все тепер на голові Настки. Она їсти варить і хату замете і Павлуня та Марійку убирає і годує. Ах добре еще булоби то годувати і убирати, коби було що варити і в що одягнути. Але Григорій нічого тепер не зарабляв, а мати слаба лежала. Але малі діти не розуміли, що то „нема“! Все по всьо удавали ся до сестри, бо і не мали більше до кого.

День скінчив ся. Настка по денній праці не спочиває. Онаби еще два рази тільки робила, аби лиш тато до корчми не

заглядали. Її серце болить, що з її вітця сьміють ся люди, що він сам свою душу затрачує. Якжеж ту спати?

Сіла під вікном і позирає на улицю. а в гадці споминає тоті часи, коли добре мали ся, коли її любого вітця люди шанували і поважали.

Щось зашелестіло на дорозі.

Настка кинула ся і приложила очи до вікна. Може тато вертають? — Ні, то вітер листем зашелестів. Настка по-смутніла знов, взяла голову в обі долоні і заплакала гірко. Плакала, заливала ся сльозами, аж милосерний сон замкнув її очи... Уснула сидячи під вікном. А в сні бачила себе малою дитиною, в богацтві і добрі при щасливих і поважних родичах. Збудила ся, хтось отверав ворота. Поглянула докола себе. На постели за-стогнала мати. А там, о Боже певно до-перва тепер її тато з корчми вертає. Серце в грудях стиснуло ся дівчині. Вибігла на подвірє.

Її тата несли сусіди знайшли єго на улици безпамятного.

V.

На ліжку стогне хора мати, на печі віддихає тяжко недужий тато, а Павлунь і Марійка витягають до Настки руки і кричать: „їсти“!

Настка поцілівала діти і шепнула,

— Тихо діти, бо збудите тата. Чекай Марійко, дам тобі хустинку на голову, а ти Павлуню убери-ся в мої коралі і не плачте. Я побіжу і принесу зараз хліба, будете їсти, лиш цитьте, не плачте.

Діти успокоїли ся. Марійка убирала ся в червону хустинку, а Павлунь приглядав ся червоним кораликам.

Настка отворила скриню. Нічого більше вже в ній не було, лиш одна, єдина спідниця, в котрій Настка в неділю і в сьвята до церкви ходила. Взяла до рук спідницю поглянула на ню і зітхнула тяжко дівчина.

Но в тій самій хвили очи єї впали на хору маму, на діти. Завинула тепер спідницю борзо в папір і вибігла з хати. Незадовго вернула ся задихана і принесла дітям хліба, а для хорих родичів молока і дві булки. Загріла молоко, по-

дала родичам і нагодувала діти. Собі лишила ледви кусок хліба. Попрятавши в хаті, сіла на лаві і взяла до рук роботу. Якаж то робота?

Учила ся шити і гафтувати, як була в школі, тепер шила і гафтувала, щоби на хліб заробити, бо рано остатню вже спідницю за хліб заміняла. Бог її поміг.

Коли вертала з хлібом до дому, вступила до нового склепу, ще купити за 4 крейцари гербати і цукру, бо тато пив що вечера гербату на ніч, а добра донька і тепер не хотіла, аби отець догадував ся, що і хліба нема дома.

Вступила до склепу. Склеп сей найбільший в місточку. Перед півроком заложив его тутка Юрко Король, чоловік ще молодий, безженний. Тримав при собі маму, котра в ново вимурованім дому газдувала. В склепі двох хлопців до послуги, в домі у Короля дві служниці, а які образи, та дивани!

Казали о нїм люди що він більше тисячів має як не оден крейцарів

Настка і не знала і не думала о тїм. От вбігла до склепу, щоби купити цукру до гербати, а сушила собі голову

тільки, щоби там діти собі чого не зробили, або слабі чого не збажали.

Коли оден хлопець подав єї цукор, почувла нарав голос:

— Щож я нещаслива пічну: Золотом бим заплатила, а ту в цілім містечку нема такої, котраби уміла гафтувати.

Настка звернула свою голову і побачила, що то мати Юрка Короля так нарікає. Якась гадка перелетіла дівчині через голову; з розясненим лицем приступила до панї і сказала:

— Я умію гафтувати.

Панї взяла Настку за руку і скрикнула радісно.

— Умієш?

Скоро умовили ся. Настка взяла роботу до дому і робила в кождей хвили до пізна в ночі при блідім сьвітлі лампки сліпала дівчина. Очи вже єї замикали ся з утомленя, она встала, промила очи зимною водою і працювала дальше. Працювала, бо на завтра хліба не було, анї молока, анї цукру.

Ледви годинку спала, але ясним оком побігла рано до склепу, бо робота була скінчена.

В склепі пані купчихи не застала. Хлопець сказав єї, щоби понесла роботу до дому, бо пані нині не буде в склепі.

Пішла Настка, де єї казали. На дорозі зійшла ся з Юрком, котрий з дому виходив.

Коли побачила Короля, Настка завстидала ся і мимохить станула. Король затримав ся також і поглянув на бідно убрану дівчину, а відтак запитав ся ко-го тут шукає. Она піднесла на него свої сині очи і сказала несьміло.

— Хочу віддати роботу, котру мені пані вчера дали.

— Вже скінчена? А то ся мати утішить! закричав Король, а потім підкрутивши чорні вуса, попросив:

— Ходіть зі мною, заведу вас до мамі.

І правду сказав Мати Юрка аж сплеснула в долоні з утіхи, а коли ся призріла, як робота викінчена, поцілувала Настку в чоло. Юрко через цілий час не відвертав ока від дівчини. Чим ліпше ся придивляв тим більше чудовав ся. Мусів признати, що так красної дівчини не бачив еше. Она не сьміла поглянути на него. Раз лиш споглянула

в єго сторону, а побачивши єго чорні очі вдивлені в себе, почервонїла як вишня і не знала, що з собою робити. Доперва коли стара купчиха промовила опам'ятала ся Настка. Взявши гроші і нову роботу, поцілівала стару наню в руку і радістно побігла накупити, чого було треба.

По дорозі вступила до церкви і подякувала щиро Богу за ратунок. Вірила тепер, що вже дасть собі раду і на хліб для цілої родини запрацює.

Коли виходила з церкви, здибала знов перед дверми Юрка Короля. Не сьміла на него споглянути і знов покрасніла небога Юрко зняв капелюх повитав єї чемно, як знакому. Она кивнула головою і пішла борзо дальше.

VI.

Зимові вечери такі довгі, що і не знати, що з ними робити. У нас люди найчастійше тратять той час. Праця у них лиш тогди, коли сьвітить сонце.

Нема сонця — нема і праці. А кілько то промислові народи зарабляють

вечерами! І ми найшлибисьмо роботу, еслиби розум і добра воля була. Зимовими вечерами можнаби виплітати кошики, виробляти з дерева різні річи, і т. д. Скаже не оден: „Як робити — коли не умію“. Правда то, що в нас люди уміють лише сіяти, орати, косити, молотити і т. п., но хто хоче пса ударити, той бука знайде. Хто хоче уміти, той може ся паучити. А тепер вже і в школах зачинають такі учити, аби нарид не лише з поля, але і з промислу міг мати хосен і заробок. Довгі зимові вечери. Вітер дує, свище і сипле снігом у вікна хати, но не згасить лямпки, котра як звізdochка через шиби переблискує.

При лямпці сидить Настка. Виросла она а личко хотяй мізерне — красне і миле. Павлунь і Марійка притулили ся до неї і аж губи з цікавості поотвирали, а отець, Григорій, котрий вже встав з постелі сидить при столі і підперши голову рукою, слухає уважно і вдивлює ся в свою доню, як в свого ангела хранителя.

Мати також, хотяй еще хора, піднесла голову, щоби ліпше вислухати читаня дочки.

В печі тріскає весело огонь, тепло розходить ся з него і тепло впливало до серця з милим голосом Настки. Красні рiчи читала дiвчина родинi з книжок, котрi єi купчиха позичила. Голос єi звенiв:

„Оден чоловiк мав двох синiв. Молодший з них сказав до вiтця: Отче дай менi часть майна, що на мене припадає“. I роздiлив отець помiж синiв майно. А понемного днях, зiбравши все, молодший син вiд'їхав в далеку краiну, i змарнував сам майно своє, жиючи розпустно. „А коли все розтратив, настав великий голод у тiй краiнi, i вiн почав недостаток терпiти. Став проте на службу у одного пана, котрий єго пiслав на села свої, щоби пас свинi. I там терпiв вiн великий голод, так, що рад був наситити ся лупинами, котрi свиням давали, але i того єму недавали. Застановивши ся над собою сказав сам до себе: „Як багато є наймитiв в доми вiтця мого, i всi мають подостатком хлiба, а я тутки з голоду умираю.

„Встану i пiйду до вiтця мого, i скажу до него!“ Отче, я согрiшив на небо супротив тебе: я не є достоїн звати ся сином твоiм, прийми мене яко

одного з наймитів твоїх!“ Вставши отже, пішов до вітця свого.

„А коли єще був далеко, побачив єго отець і зрушений милосердем, вийшов против него, упав єму на шию єго і цілував єго. І сказав до него син: „Отче, согрішив я на небо і против тебе і не є достоїн звати ся сином твоїм“. Але отець не допустив, щоби дальше говорив, сказав до слуг своїх: „Принесіть швидко, що найкрасшу одіж і приберіть єго. І приведіть теля тучне і заріжте, а їджмо і веселім ся, бо той син мій умер був і ожив: загинув був а найшов ся“. І почали веселити ся.

„А старший був на поли; коли прийшов до дому, учув сьпів і музику. Призвавши одного із слуг, спитав єго, що се має бути? Той відповів єму: „Брат твій прийшов і убити казав твій отець теля утучене з причини, що здоров повернув“. І розгнівав ся на те брат старший і не хотів війти.

„Отець учувши тоє вийшов і почав просити. Але він сказав до вітця свого: „Ото так много літ служу тобі і ніколи не переступив я приказу твого, а ніколи не давав ти мені козляти, щобим забавив ся з приятелями моїми.

Але коли той син твій, що змарнував майно своє, прийшов, ти йому забив ту-чене теля“.

„Отець йому відповів: Сину мій, ти все є зі мною і все моє, твоє є. Тепер вже треба радувати ся і веселити ся, бо брат твій був умерлий а ожив; загинув був, а найшов ся“. Докінчивши зачатий уступ, замкнула Настка книжку.

— Єще, єще — зачали просити діти.

— Ні — відповіла Настка — ідїть вже спати; дальше буду читати завтра, бо нинька мяю ще скінчити роботу для купчихи.

Послухали діти. Настка розібрала їх, відмовила з ними „Отче наш“ і уложила до сну. Потім взяла роботу, сіла при лампці і почала шити.

Отець через цілий час сидів при столї і лиш водив очами за дочкою. Коли сіла при роботі надійшов до неї, взяв єї голову в обі свої руки і уцілував сердечно біле чоло дівчини. В очах єго ясніли сльози як тоті ясні зірочки на погіднім синім небі.

— Довю моя... ангеле... шепнув Григорій і розплакав ся. Настка нічого

не мовлячи цілувала руки вітця свого. Григорій говорив дальше:

— Ангеле мій, най тя Бог благословить. Кілько ти перетерпіла! Ти сама одна, коли ми з ненькою лежали на постели без пам'яті, ти сама одна доню моя старала ся о хліб для нас. Тивилічила мене також на душі своїм читанем. Поздоровів я на душі і на тілі, а все тото твоя заслуга, доню моя!

Коли спогляну на мізерне личко, серце мені ся крає. Ти цілий день працюєш, ти ночі не доспиш а робиш сама одна для всіх нас.

Но доню так дальше бути не може. Твоя поміч вернула мені здоров'я, твої книжки уратумали душу і обмерзли мені нещасну прокляту горівку. Час тобі вже відпіннути, час мені взяти ся до роботи.

— Яка я щаслива тато, що Ви.. оздоровіли на тілі і душі — скликнула Настка і кинула ся до ніг вітця, щоби уцілувати єго коліна.

Григорій пригорнув Настку до серця і з радощів плакали обоє.

Коли успокоїли ся задумав ся знов Григорій, а на питання доньки признав ся.

— Сумую, бо хотяй тепер хочу працювати, не можу.

— Чомуж то тату?

— Бо жид видер мені навіть начине, за нещасну горівку, шепнув отець і спустив очи в долину.

— Не журіть ся тату крикнула Настка і поскочила до скрині. За хвилию витягнула старанно звинений папір.

— Ото маєте тут гроші! Є там 50 золотих. Єще коли ви хорі були, приніс їх дяк з села, котрий був вам винен за роботу. Не сьмілам їх рушити а моя праця вистарчила на стілько, щоби було чим жити. Тепер придадуть ся они, бо будете могли викупити від жида своє начине і як давнійше знов працювати і честь у людей мати.

Знов блиснули сльози в очах вітця. Нічого не мовлячи притис доньку до грудий своїх а она усьміхала ся і плакала разом з великої радости.

VI.

І знов минув якийсь час.

В комнаті у купця Короля сидить его мати на вигіднім креслі, а перед

нею стоїть хороший Юрко. Крутить чорний вус і блискучим оком споглядає в очи матери свої і слухає її слів.

— Час вже, час тобі Юрко ожени-ти ся.. казала мати повільним голосом.

— Тепер то і я вже думаю, що час — відповів Юрко і усміхнувся незначно. А мати говорила дальше.

— Ти багатий молодий і гарний, можеш вибрати котру хочеш: Ковалівна, шевчина чи Решотка донька, кожда з підскоком піде за тебе.

— І так думаю... відповів Юрко і знов підкрутив чорні вуса.

— Но скажи мені Юрку, котру твоє серце вибрало, котра буде моєю синовією?

Юрко вдивився в мамині очи і сказав:

— Вибрало моє серце найбагатшу!

Купчиха видивила ся на сина і шепнула тремтячим голосом:

— Вибирай синовію серцем і най вас Бог благословить... Юрко уцілував руки матери і вибіг з комнати.

* * *

*

Ідуть свати Юрка Короля. Вибіг коваль до своїх воріт, певний що до него.

Но свати поздоровили лише, коваля і пішли дальше. Певно зайдуть до шевця. У него аж дві дочки і обі гарні. Ні — пішли дальше.

То вже ніхто иньший лиш Решотки донька зістане невісткою купчихи. І правда, що Решотка має тепер аж два дома в місті, а дочку лиш одну.

Но і тутка не вступили свати і запукали там, де ся ніхто не надіяв, запукали до воріт Григорія.

Знов стоїть Юрко коло своєї мами а она стискаючи за голову каже:

— Чомуж ти мені казав, щось вибрав найбогатшу?

— Бо то і правда — відповів Юрко. Серце і душа Настки, то правдиве богацтво, Ви самі бачили мамо, що она зробила для своїх. Но може Вам не сподобала ся така синова?

— Що? Настка? То ангел міг би ся несподобати. Я тобі признаю ся, що я вже давно Господа просила, щоби серце твоє наклонив до неї, — Бо що она тебе любить, я вже довго тоє виміркувала.

— Любить мене? — крикнув Юрко — а я до сеї хвили о тім не знав!

— Встидала ся дівчина і горда, бо біднійша, не хотіла дати пізнати нічого по собі, але недавно вивідалам ся о всім.

*

*

*

Яке було весіле — сами догадаєте ся. А що молоді були щасливі, о тім і не потреба споминати, бо Бог добрим дітям благословить. При помочи Юрка і Григорій отворив знов великий варстат і незабавком став знов так богатим і поважаним як в перед.

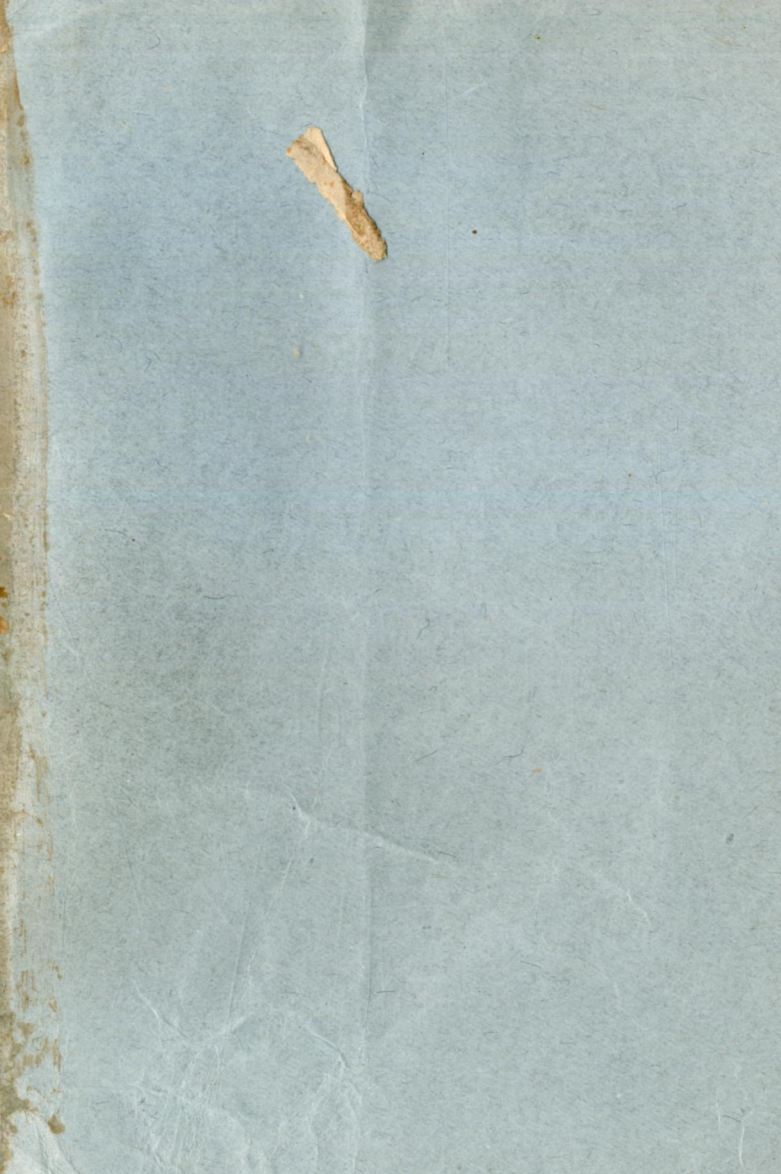
К О Н Е Ц Ь.

0.20

Handwritten signature or mark in purple ink.

И 59.362

ру

[Blank label with purple border]